

СПИСЪК С РЕЗЮМЕТА НА ОТПЕЧАТАНИТЕ В ПЪЛЕН ТЕКСТ НАУЧНИ ТРУДОВЕ

На Гл. ас. Милена Колева Сълева, д.оз.

във връзка с участие в конкурс за доцент по медицинска статистика в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве, в катедра „Социална медицина и здравен мениджмънт“, ФОЗ, МУ – Плевен, обявен в Държавен вестник, бр. 38 от 09.05.2025 г.

Публикация В4-№1

Драганова М., М. Сълева. Влияние на пандемията от COVID-19 върху ежедневиата практика на професионалистите по здравни грижи. Сестринско дело, 2021, 53(3): 45-50; ISSN: 1310-7496

ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ ЕЖЕДНЕВНАТА ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ

М. ДРАГАНОВА, М. СЪЛЕВА

Катедра „Общественоздравни науки“, Факултет „Обществено здраве“
Медицински университет – Плевен

THE IMPACT OF THE COVID-19 ON THE HEALTHCARE PROFESSIONALS' DAILY PRACTICE

M. DRAGANOVA, M. SALEVA

Department of Public Health Sciences, Faculty of Public Health
Medical University – Pleven

Резюме. Световната здравна организация обяви 2020 година за Международна година на медицинската сестра и акушерката, а 2021 – за година на здравните работници. Същевременно обаче святът е изправен пред пандемия от болестта, наречена COVID-19. В началото превителствата и здравните системи бяха поставени пред трудни за решаване проблеми, а предизвикателствата пред професионалистите по здравни грижи положиха на изпитание професионализма и чувството им за дълг пред обществото. Цел на проучването е да се установи влиянието на COVID-19 върху ежедневиата практика на професионалистите по здравни грижи чрез анонимно онлайн анкетно проучване. Половината от респондентите са изпитали най-силно чувство на безсилие и безпомощност, следвани от страх и обърканост. Страхът от заразяване на близките е факторът с най-силно отрицателно влияние върху психиката. Чувството за професионален и морален дълг и удовлетворението от работата са основните мотиви за продължаване на работа по време на пандемията.

Ключови думи: COVID-19, психично здраве, мотивация за работа, професионалисти по здравни грижи

Abstract. The World Health Organization has designated 2020 the International Year of the Nurse and Midwife and 2021 – the year of Health and Care Workers, but at the same time the world is facing a pandemic from a virus called COVID-19. In the beginning the governments and health systems have faced difficult problems to solve, but the challenges facing healthcare professionals tested their professionalism and sense of debt to the society. The aim of the study was to determine the impact of COVID-19 on the daily practice of healthcare professionals through an anonymous online survey. Half of the respondents experienced the strongest feelings of helplessness, followed by fear and confusion. The fear of infecting loved ones is the factor with the strongest negative impact on their mental health. A sense of professional and moral duty and job satisfaction are the main motivation factors for continuing to work during the pandemic.

Key words: COVID-19, feelings, mental health, motivation for work, healthcare professionals

ВЪВЕДЕНИЕ

Според здравната стратегия на ЕС „Заедно за здраве – стратегически подход на ЕС“ професионалистите по здравни грижи (ПЗГ), в това число медицинските сестри, имат изключителна роля за правилното функциониране на цялата здравна система [1]. Из-

миналата 2020 г. бе обявена от Световната здравна организация за Международна година на медицинската сестра и акушерката, но едновременно беше и помрачена от разпространението на пандемия от COVID-19.

АНАЛИЗ НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ОТ МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ И АКУШЕРКИ В БЪЛГАРИЯ В СПЕЦИАЛИЗИРАНИ СПИСАНИЯ

М. СЪЛЕВА, С. АЛЕКСАНДРОВА-ЯНКУЛОВСКА

Катедра „Обществено здравни науки“, Факултет „Обществено здраве“, Медицински университет – Плевен

ANALYSIS OF THE PUBLICATIONS OF NURSES AND MIDWIVES IN SPECIALIZED JOURNALS IN BULGARIA

M. SALEVA, S. ALEXANDROVA-YANKULOVSKA

Department of Public Health Sciences, Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

Резюме. Провеждането на научни изследвания от медицински сестри и акушерки в България и разпространението на резултатите от тях е нормативно регулиран процес и е част от професионалните им компетенции. Целта на проучването е да се направи количествен и качествен анализ на публикациите от медицински сестри и акушерки в специализираните списания „Сестринско дело“ и „Здравни грижи“. През обхванатия период (2000-2020) се установи значително нарастване на броя публикации на проведени собствени проучвания, за разлика от броя на обзорните публикации, при които не се наблюдава съществена динамика. Впечатление прави разнообразието в областите на изследване, като до 2010 г. проучванията са предимно в областта на базовото и продължаващото обучение и профилактиката. През следващите години интересът към базовото обучение се запазва, а към профилактиката значително се увеличава. Към изследваните области се добавят организационно-управленските аспекти на специалните здравни грижи, в това число здравни грижи за хирургични пациенти, неврологични, за възрастни лица в болничната и извънболничната помощ, както и прилагането на иновативни методи и подходи.

Ключови думи: медицински сестри, акушерки, публикации, списания, научни проучвания, здравни грижи

Abstract. Conducting research and dissemination of the results by nurses and midwives in Bulgaria is regulated and is a part of their professional competencies. The purpose of the study was to analyze the publications of nurses and midwives in the specialized journals "Information for Nursing Staff" and "Health Care". There is an increase in the number of publications of conducted original research and a relatively constant level in the number of review publications. The variety of areas of research is great, and until 2010 the studies were conducted mainly into basic and continuing education and prevention. In the following years, the interest in basic training has remained, while the interest in prevention has increased. Also, a growing interest in the areas of healthcare management, health care for the elderly in hospital and outpatient care and the implementation of innovations is seen.

Key words: nurses, midwives, publications, research, journals, health care

Провеждането на научни проучвания и развитието на изследователската дейност в здравните грижи в международен аспект са с дълга история и редица обстоятелства са допринесли за това. Присъединяването на сестринските училища към университетите

в Съединените американски щати започва През първите години на XX век, а след Втората световна война – и в европейските държави. Утвърждаването на професионалната идентичност на съсловието налага необходимостта от създаване на теоретични осно-

**НОРМАТИВНИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА КОМПЕТЕНЦИИ
ЗА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ НА МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ
И АКУШЕРКИ В БЪЛГАРИЯ**

M. Сълева, М. Драганова, С. Александрова-Янкуловска, А. Анов, А. Сеизов

Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“, ФОЗ, МУ – Плевен

**LEGAL NORMS AND REQUIREMENTS FOR COMPETENCIES FOR RESEARCH
ACTIVITIES OF NURSES AND MIDWIVES IN BULGARIA**

M. Saleva, M. Draganova, S. Alexandrova-Yankulovska, A. Anov, A. Seizov

*Department of Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies, Faculty of Public Health,
MU – Pleven*

Резюме. Международният опит в развитието на научноизследователската дейност на медицинските сестри и акушерките е най-добре изразен в създаването на организационни структури, разработването на официални документи, свързани с обучението за тази дейност, провеждането на научни проучвания в областта на здравните грижи. Развитието на изследователски капацитет и практиката, базирана на доказателства и иновации, са сред глобалните стратегически цели на СЗО за двете професии. Целта на настоящото проучване е да се анализират нормативните изисквания в България, които регламентират компетенции за научноизследователска дейност на медицински сестри и акушерки и чрез които се гарантира предоставяне на висококачествени и научнообосновани здравни грижи за общността. Материал и методи: Извършен е контент-анализ с въпросник на нормативни и официални документи, които са свързани с обучението и практикуването на двете професии. Резултати и обсъждане: Във всички документи за дейността на завършили сестри и акушерки са регламентирани конкретни дейности, свързани с провеждане на научни проучвания. Дефинирани са и областите на изследване. Открива се несъответствие с учебните планове по двете специалности, където не е включена задължителна дисциплина за тези компетенции. Акредитиращият орган на обучението също има заложен критерий за участие на студентите в научни проекти, което изисква и съответни знания и умения. Заключение: Нормативното регламентиране на научната дейност в здравните грижи е в съответствие с международните и европейските документи, но са необходими още законодателни промени по отношение на обучението за тази дейност. Осъзнаването на факта, че съвременните здравни грижи трябва да бъдат научнообосновани и че подобряването им става чрез научни проучвания, е отговорност на медицинските сестри и акушерките към обществото за гарантиране на високо качество на предоставяните грижи.

Ключови думи: научноизследователска дейност, медицински сестри, акушерки, нормативни документи, компетенции

Abstract. The international experience in the development of the research activity of nurses and midwives is best expressed in the creation of organizational structures and the development of official documents related to the training for this activity and the conduct of scientific research in health care. The development of research capacity and evidence-based practice and innovation are one of the WHO global strategic goals for both professions. The purpose of the study was to analyze the regulatory norms and requirements in Bulgaria, regulating competencies for scientific research of nurses and midwives, and through which the provision of high-quality and science-based health care for the community is guaranteed. Material and methods: A content analysis was carried out with a questionnaire on normative and official documents that

FACTORS MOTIVATING HEALTHCARE WORKERS TO WORK DURING A PANDEMIC

Milena Saleva^{1(A,B,C,D,E,F)}, Makreta Draganova^{1(A,D,E)}, Eleonora Mineva-Dimitrova^{2(C,D,E)}

¹ Department of Healthcare Management, Medical Ethics and Information Technologies, Medical University in Pleven, Bulgaria

² Department of Social Medicine and Health Management, Medical University in Pleven, Bulgaria

Authors' contribution:

- A. Study design/planning
- B. Data collection/entry
- C. Data analysis/statistics
- D. Data interpretation
- E. Preparation of manuscript
- F. Literature analysis/search
- G. Funds collection

Tables: 3
Figures: 0
References: 18
Submitted: 2024 Apr 26
Accepted: 2024 Aug 19
Published Online: 2024 Aug 30

Summary

Background. In the beginning of the COVID-19 pandemic, the government in Bulgaria and health authorities faced difficult problems. The challenges facing healthcare workers tested their professionalism and motivation to perform their professional duties.

Material and methods. In March 2022, a direct anonymous online survey was conducted with healthcare workers who were students in the "Management of Healthcare" master's program. The results were compared with results obtained in 2021.

Results. The fear of infecting loved ones is the factor with the strongest negative influence on motivation, followed by the reporting of new cases and the lack of effective treatment. A sense of professional and moral duty and job satisfaction were the main motivators for continuing to work during the pandemic. For motivation to work in a future pandemic, important conditions are additional pay, adequate number of staff and regular provision of protective equipment, as well as an increase in public trust in the health authorities.

Conclusions. Studying work motivation among healthcare workers is important for preparing society and dealing with future pandemics. Effective treatment and additional pay are motivating factors for work in a future pandemic.

Keywords: COVID-19, pandemic, motivation, workers, healthcare

Introduction

The motivation of the human resources in an organization is a key point for the effective management of any organizational structure. The motivational process is complex and continuous and is at the core of every person's activity, both personally and professionally [1,2].

In March 2020, life around the world was paralyzed by the pandemic situation. Bulgaria's declaration of a state of emergency created a number of challenges for healthcare workers [3]. Medical and healthcare workers were forced to deal with serious difficulties:

- working in conditions with a high risk of infection,
- lack of unified effective treatment,
- lack of personal protective equipment,

Saleva M, Draganova M, Mineva-Dimitrova E. Factors motivating healthcare workers to work during a pandemic. Health Prob Civil. 2025; 19(4): 418-426. <https://doi.org/10.5114/hpc.2024.142351>

Address for correspondence: Milena Saleva, Department of Healthcare Management, Medical Ethics and Information Technologies, Medical University in Pleven, 1 Sv. Kliment Ohridski Str, 5800 Pleven, Bulgaria, e-mail: milena.saleva@mpu-pleven.bg, phone: +359 64 884 237.

ORCID: Milena Saleva <https://orcid.org/0000-0002-8467-5501>, Makreta Draganova <https://orcid.org/0000-0002-7904-2945>, Eleonora Mineva-Dimitrova <https://orcid.org/0000-0002-9753-285X>

Copyright: © John Paul II University in Biala Podlaska, Milena Saleva, Makreta Draganova, Eleonora Mineva-Dimitrova. This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution/NonCommercial/ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

DEVELOPMENT OF RESEARCH ACTIVITY AMONG NURSES AND MIDWIVES IN BULGARIA – DELPHI SURVEY

Milena Saleva¹, Makreta Draganova¹, Eleonora Mineva-Dimitrova², Atanas Anov¹

1)Department of Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies, Faculty of Public Health, Medical University, Pleven, Bulgaria.

2)Department of Social Medicine and Health Management, Faculty of Public Health, Medical University, Pleven, Bulgaria.

ABSTRACT

Conducting research in nursing and midwifery is a relatively new area in Bulgaria. There is no national strategy for research in health care. Conducting scientific research is still a serious challenge for nurses and midwives.

The purpose of the study is to propose directions for the development of research activity in health care in Bulgaria by experts with concrete measures.

Material and Methods: A Delphi survey was conducted in two stages among authorities at a national level with contributions to the development of health care.

Results: There was a consensus about the definition and scope of “research in health care” and about the need for a national strategy. All of the experts expressed agreement on the presented measures and the necessary development actions. They have common ideas and a vision for the future development in this field.

Discussion: According to the international development of healthcare research, five main directions have been adopted. Some of the necessary measures are investing in education for research, integrating research into practice, enforcing collaborations between educators and practitioners, and funding. Bulgaria’s health care research activity should be encouraged and stimulated with appropriate measures and adequate activities.

Conclusions: The findings of this study have significant implications for universities, educators, leaders of the professional organization and other stakeholders in the field of health care. The proposed measures are a base for developing a national strategy for research and for applying evidence-based practice in the future.

Keywords: research, nurses, midwives, development,

INTRODUCTION

The first nurse researcher is Florence Nightingale with her work during the Crimean War (1850), but for a long time no one followed her example. The development of nursing research in Europe was observed in the late 20th century. A significant moment was the creation of a working group of European nurse researchers (Workgroup of European Nurse Researchers - WENR) [1, 2]. The group started active work on the development of nursing research in European countries by organizing conferences and meetings in different countries. WENR has been active for 25 years, during which time it has organized 39 events published more than 60 articles. In 1972, a report from the Committee on Nursing in the UK was published, which recommended that nursing should become a ‘research-based’ profession, and this was a turning point historically in the development of nursing research.

Within the framework of the Sixth European Research Framework Program for the period 2002-2006, the European Commission envisages the implementation of a project: “Specific Support Action to establish a European Platform for Nursing Research”. The project took place in 2005 and aims to take a “snapshot” of the state of nursing research in healthcare in Europe with a focus on public funding and policy [2]. Some of the results of the 2005 review, followed by a progress report in 2007 of the status of research in health care in the European countries were: difference in the definition of the term research in the field of health care; lack of reliable comparative data in Europe on relatively clear issues such as the absolute number of nurses and number of nurses; strategies and priorities for scientific research in health care exist only in some countries; in most countries there is a lack of opportunities for career and development in research activity.

СЪВРЕМЕННИ ИЗИСКВАНИЯ ЗА БЕЗОПАСНОСТ И ЛЪЧЕЗАЩИТА ПО ВРЕМЕ НА БРЕМЕННОСТ

В. ИВАНОВА¹, Н. МИХАЙЛОВА², М. СЪЛЕВА³

¹ДКЦ „Авис Медика“ – Плевен, студент специалност „Управление на здравните грижи“, ФОЗ, МУ – Плевен
²Сектор „Рентгенов лаборант“, Катедра „Медико-диагностични дейности“, Медицински колеж, МУ – Плевен
³Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“, ФОЗ, МУ – Плевен

MODERN REQUIREMENTS FOR SAFETY AND RADIATION PROTECTION DURING PREGNANCY

V. IVANOVA¹, N. MIHAYLOVA², M. SALEVA³

¹Diagnostic and Consulting Center "Avis Medica" – Pleven, student – Specialty "Management of Health Care",
Faculty of Public Health, Medical University – Pleven
²Sector "X-ray Laboratory Technician", Department of Medical Diagnostic Activities, Medical College, Medical University – Pleven
³Department of Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies, Faculty of Public Health,
Medical University – Pleven

Резюме. Специален подход в практиката на рентгеновия лаборант се изисква в случаите, когато бременна жена или жена в репродуктивна възраст е насочена за рентгенографско изследване. За да извършва рентгеновите процедури, всеки рентгенов лаборант трябва да знае и да спазва съвременните правила за добра медицинска практика. Целта на настоящия обзор е да се акцентира върху радиобиологичните ефекти за плода при рентгенографски изследвания по време на бременност и да се съставят правила за поведение на рентгеновите лаборанти за радиационна защита на бременността. Извършен е преглед на научна литература и нормативни документи в България и на официални международни документи за безопасно провеждане на рентгенографско изследване по време на бременност. Възможни тератогенни ефекти върху плода вследствие на рентгенографско облъчване на бременна са смърт на зародиша, развитие на различни малформации, изоставане е умственото развитие и др. Нормативната уредба в България поставя редица изисквания и задължения към провеждащите рентгенографски изследвания при бременни или при жени във фертилна възраст. Изготвени са правила за поведение на рентгеновите лаборанти в тези случаи. **Изводи:** Рентгенова диагностика на бременни жени не се препоръчва, но може да бъде извършена само ако е медицински обоснована. Рисковете са свързани с попадането на плода в обсега на първичния сноп лъчи, а не с облъчването на майката. Обучението на всички професионалисти по здравни грижи за рисковете в тези случаи е важно за тяхното минимизиране. Безопасност и качествени здравни грижи при рентгенографско изследване на бременни или на жени във фертилна възраст се гарантират при спазването на основни правила за лъчезащита при бременност.

Ключови думи: лъчезащита, бременност, рентгенов лаборант, безопасност, репродуктивна възраст

Abstract. A special approach in the practice of the X-ray laboratory technician is required in cases where a pregnant woman or a woman of reproductive age is referred to a radiographic examination. In order to perform X-ray procedures, every X-ray laboratory technician must know and comply with modern rules for good medical practice. The aim of this review article is to focus on the radiobiological effects on the fetus during X-ray examinations during pregnancy and to compile rules of conduct for X-ray laboratory technicians for radiation protection of pregnancy. A review of scientific literature and regulatory documents in Bulgaria and official international documents for the safe conduct of X-ray examinations during pregnancy was conducted. Possible teratogenic effects on the fetus as a result of X-ray irradiation of a pregnant woman are fetal death, development of various malformations, retardation in mental development, etc. The regulatory framework in Bulgaria sets a number of requirements and obligations for those conducting X-ray examinations on pregnant women or women of fertile age. Rules of conduct for X-ray technicians in these cases have been developed. **Conclusions:** X-ray diagnostics of pregnant women is not recommended, but can be performed only if medically justified. The risks are associated with the fetus falling within the range of the primary beam of radiation, and not with the exposure of the mother. Training of all healthcare professionals about the risks in these cases is important for their minimization. Safety and quality healthcare in X-ray examination of pregnant women or women of reproductive age is guaranteed by observing basic rules for radiation protection during pregnancy.

Key words: radiation protection, pregnancy, X-ray technician, safety, reproductive age

JOURNAL ARTICLE

Trends in incidence of main types of cancer in Bulgarian women (2010-2021)

G Grancharova , S Aleksandrova-Yankulovska, M Draganova, M Saleva, A Anov, K Statev, A Seizov, A Stateva

European Journal of Public Health, Volume 33, Issue Supplement 2, October 2023, ckad160.1556, <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckad160.1556>

Published: 24 October 2023

 PDF Split View Cite Permissions Share ▾

Abstract

Background

The burden of cancer worldwide is increasing. In Bulgaria, a biggest problem concerns the cancers of women genital system and breast cancer. The aim of this survey is to analyze the recent trends in cancer incidence related to women genital system and breast cancer and to formulate appropriate conclusions.

Material and methods

The information for this descriptive study was retrieved from population-based cancer data collected by the National Center of Public Health and National Statistical Institute. We analyzed the trends in incidence rate (per 1000000 of different types of cancer in women for 2010-2021. Data processing was performed by Microsoft Excel 2016 and IBM SPSS Statistics v.24.

Results

Since 1980 the incidence rate of cancer in Bulgaria has double - from 232.7 per 100000 to over 400 with the highest levels in 2011(448.7), 2013 (461.9) and 2015 (447.2). A slight decrease was observed in 2020-2021 related to lower visits to specialists during the COVID-19 pandemic. Since 2010 the highest incidence rates were registered for breast cancer (101.5 in 2013 and 103.5 in 2015) with no trend to decrease. The new cases of breast cancer account for about 11% of all new cancer cases (10.8% in 2019; 11.5% in 2021). These figures coincide with the average rates in EU-27. Cancer of the uterus takes the second rank. Its rate didn't change significantly during the last decade (varying around 30-31 per 100000). Cervical and ovarian cancers rank third and fourth. They both show slight trends of decrease since 2016: for cervical cancer - from 27.2 per 100000 to 22.5 in 2021; for ovarian cancer - from 20.4 to 15.7 per 100000 women.

Conclusions

Cancers of the genital system and breast cancer account for a large proportion of all new cancer cases in Bulgaria. The heaviest burden belongs to cervical cancer and cancer of the uterus. Strong changes in policy actions are needed to tackle with the burden of cancer and to increase the effectiveness of preventive measures.

Key messages

- Bulgaria is among countries with very high incidence rates of cancer among women population, especially incidence rates of breast cancer, cancer of the uterus and cervical cancer.
- Due to economic and political instability, Bulgaria doesn't have an effective national policy to cope with cancer. National Plan to Fight Cancer was published in 2022 but it is still a project.

JOURNAL ARTICLE

Bulgarian bioethicists on patients' responsibility as a basis for prioritisation in healthcare

S Yankulovska, A Anov, L Veskov, A Mihaylova, D Bakova, A Grigorova, M Mirchev, M Saleva

European Journal of Public Health, Volume 33, Issue Supplement_2, October 2023, ckad160.1283, <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckad160.1283>

Published: 24 October 2023

 PDF Split View Cite Permissions Share

Abstract

Background

Patients' responsibility as a criterion for setting priorities in healthcare has been widely discussed in the academic literature recently while the empirical knowledge is still limited.

Methods

We investigated perceptions of bioethicists within the Bulgarian Association of Bioethics and Clinical ethics (BABCE) on the relevance of patient's responsibility for priority setting in Bulgarian healthcare context through focus group interview. Discussions were recorded and transcribed verbatim. Conceptually driven thematic analysis was used.

Results

The findings suggest that members of BABCE supported the concept of patients' responsibility but were reluctant to the application of the life style contract as a basis for prioritization in health care. The life style contract was seen as not corresponding to Bulgarian cultural particularities. The existing similar mechanisms in the field of social assistance in our country had proved to be ineffective. The main precondition for introduction of patients' responsibility was the building of supportive environment on the side of the society and the government. The concept of prospective responsibility was seen as more acceptable than the retrospective responsibility. The participants distinguished other dimensions of personal responsibility such as intentional damages of healthcare facilities, misuse of resources, violence towards health professionals that were considered as deleterious to the healthcare system as the life style induced diseases.

Conclusions

The acceptance of patients' responsibility as a criterion for prioritization in health care in Bulgaria needs to be studied further among wider professional community and the general public. A field study in the real national conditions would contribute to the development of specific tools to deal with resource allocation issues in our context.

Key messages

- Prioritisation in healthcare is inevitable and patients' responsibility could be an acceptable criterion under certain conditions.
- National particularities should be studied to find the most appropriate tools to deal with resource allocation issues.

JOURNAL ARTICLE

Opportunities for nursing and midwifery research in Bulgaria

M Saleva , E Mineva-Dimitrova, A Anov, M Draganova

European Journal of Public Health, Volume 34, Issue Supplement_3, November 2024, ckae144.1856, <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae144.1856>

Published: 28 October 2024

 PDF Split View Cite Permissions Share ▾

Abstract

Background

The training of nurses and midwives today is at university level and follows established standards. The 2009 Global Standards for the basic nursing and midwifery education of the World Health Organization requires that the curricula should include basic knowledge and skills for scientific research to implement evidence-based health care. In Bulgaria, scientific research among nurses and midwives began in 2000 and has seen more serious development in the last 5 years.

Methods

A content analysis of normative documents was carried out, to regulate the conduct of scientific studies and the curricula for the two specialties.

Results

In all documents on the activities of graduate nurses and midwives, activities related to conducting scientific studies are regulated. No mandatory discipline for these competencies is included in the basic education. In Bulgaria, there is a bachelor's and master's program only in Health Care Management, in which sociology, statistics, and research methodology are studied. From 2000 to 2016 nurses and midwives defended doctoral dissertations in a program for medical doctors. The first doctoral program for nurses and midwives is from 2016. There are no legal norms for stimulating and provide conducting clinical research, and to ensure evidence-based practice by nurses and midwives.

Conclusions

The normative regulation of scientific activity among nurses and midwives in Bulgaria corresponds to international and European requirements, but the opportunities for training are limited. The responsibility of nurses and midwives to modern society is to ensure high quality in health care provided by: a. providing opportunities for clinical studies; b. implementation of evidence-based health care and practice; c. developing programs for training for research in health care.

Key messages

- In Bulgaria, there is a legal norms for conducting nursing research, but not for evidence-based practice.
- There is a need for more opportunities to train and encourage clinical nursing research.

JOURNAL ARTICLE

Awareness of nurses and midwives regarding violations of publication ethics

M Saleva , A Anov, E Mineva-Dimitrova, M Darganova

European Journal of Public Health, Volume 35, Issue Supplement 4, October 2025, ckaf161.1356, <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaf161.1356>

Published: 27 October 2025

 PDF Split View Cite Permissions Share ▾

Abstract

Background

The promotion of the academic development of nurses and midwives in Bulgaria already has serious traditions, which place high demands on their scientific activity. The issue of violations of publication ethics is relevant for all fields of science, which directed our attention to studying the awareness of nurses and midwives about them.

Methods

As part of a larger scientific study, we conducted an anonymous survey among a total of 746 individuals (7.8% lecturers, 73.6% practicing nurses, and 18.7% interns) from higher education institutions and hospitals in the country. Regarding publication ethics, we surveyed the respondents about which violations they were familiar with and which of them they had encountered in publications by Bulgarian nurses and midwives.

Results

According to the lecturers, who are also the most involved in scientific work and have more publications, the most common violations are "incorrect citation of other authors" (31.7%) "inclusion in the authorship of persons who do not meet the criteria" (28.6%); and "multiple publication of the same scientific material" (22.2%). According to the practicing nurses, the most common are "plagiarism" (28.8%); "fabrication (compilation) of results" (25.6%), and "falsification (adjustment) of results" (23.7%). According to the students, the most common, are "compilation of results" (33.0%) and "plagiarism" (22.3%). However, we do not have information about the source of the shared opinions and how objective they are. There is also a significant share of respondents who have never encountered any of the mentioned violations (30.2% lecturers, 35.2% interns, and 41.7% practicing nurses).

Conclusions

There is a need for more popularity of the principles of publication ethics among nurses and midwives in Bulgaria, which will contribute to preventing violations and rejection of manuscripts for publication.

Key messages

- It is necessary to include in the education of nurses and midwives the study of the principles of publication ethics in order to prevent violations.
- Knowledge of violations of publication ethics by Bulgarian nurses and midwives will increase the scientific value of their publications.

Сълева, М., Г. Грънчарова, А. Велкова. *Обучението в бакалавърската програма по управление на здравните грижи и неговата роля за професионалната реализация на дипломираните бакалаври.* Сборник Доклади от Юбилейна научна конференция „Дни на общественото здраве“, Медицински Университет – Плевен. 2007, стр. 294-298; ISBN: 978-954-756-069-7

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проучването показва, че обучението за палиативни грижи не е на нужното ниво. За оказване на качествени палиативни грижи е необходима системна подготовка на студентите през целия етап на обучението им.

Медицинските сестри, които свързват своя жизнен път и своята професионална кариера с палиативните грижи, вече само за това заслужават уважение, защото ще бъдат пионерите при създаването и утвърждаването на това важно направление в съвременното здравеопазване.

Закъснялата поява на палиативните грижи в учебния процес на студентите от МК се компенсира донякъде от разпространените множество учебни материали и ръководства за обучение, издадени и разпространени със съдействието на фондации и неправителствени организации. Но несъмнено важна и отговорна е и ролята на МК, в които трябва да се даде приоритет на подготовката за оказване на палиативни грижи в болничната и извънболнична помощ.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Вентафрида, В. Палиативните грижи – нова реалност в медицината. Въведение в палиативните грижи, Фондация "Борба с рака", София 1996; 3-7
2. Палиативни грижи, /ред. Н.Спасова, Фондация "Отворено общество", София 2003; 5-11
3. Палиативни грижи – ръководство за обучение на медицински сестри и акушерки, /ред.доцент д-р Недялка Кръстева, "Литера", Пловдив 2005; 86-93
4. MedicalStandardsBG, Необходимост от медицинския стандарт по палиативни грижи, www.med-stand.government.bg
5. Rushton Cynthia, Margaret Schuts, Palliative care. One Vision. One voice, The Center to Advance Palliative Care, www.palliativecarenursing

Адрес за кореспонденция: Саша Иванова Йотова, ФОЗ, МУ-Плевен, Катедра „Сестрински и акушерски грижи“, Плевен – 5800, бул. "Русе" 38, E-mail: sasha_dotsova@abv.bg

ОБУЧЕНИЕТО В БАКАЛАВЪРСКАТА ПРОГРАМА ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ И НЕГОВАТА РОЛЯ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНАТА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДИПЛОМИРАНИТЕ БАКАЛАВРИ

М. Сълева, Г. Грънчарова, А. Велкова

ВЪВЕДЕНИЕ

Опитът на развитите страни показва, че всички здравни професионалисти се нуждаят не само от подходящо базово образование, но и от добре развито след-дипломно и продължаващо през целия живот обучение [3,4]. Здравната реформа изисква подготвени ръководни кадри на всички нива на управление на здравната система [2]. Това важи в пълна степен и за управлението на здравните грижи, към които се предявяват все по-високи изисквания от потребителите.

През 1995 г. в България се въведе бакалавърска програма по "Здравни грижи", с която се полагат основите на подготовка на ръководители на здравните грижи от качествено нов тип [1]. Обучението в програмата има за цел да отговори на обществената потребност от подобряване на оперативното управление на здравните грижи и от адекватна подготовка на преподаватели с адаптирана към спецификата на медицинското образование компетентност. Качеството на обучение като фактор за утвърждаване на програмата и практическото приложение на придобитите знания и умения са от голямо значение за професионалната реализация на дипломираните бакалаври.

ломираните кадри. Проследяването на реализацията на бакалаврите, както и причините, които създават трудности са много важни за изграждане на цялостна представа и оценка на бакалавърската програма по Здравни грижи.

Целта на настоящото проучване е да се оцени ролята на обучението в бакалавърската програма по управление на здравните грижи в МУ-Плевен за формиране на нови професионални компетенции и значението на това обучение за професионалната реализация на бакалаврите.

За реализиране на целта бяха осъществени:

- проучване на мнението на дипломираните и обучаващите се в момента бакалаври за нивото на придобитите професионални компетенции;
- оценка на нивото на професионалната реализация след придобиване на бакалавърска образователна степен и проблемите в това направление.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Проведено е социологическо проучване сред общо 316 настоящи студенти и дипломирани бакалаври в специалност "Здравни грижи" на Факултет "Обществено здраве" към Медицински университет - Плевен. Логическа единица на наблюдение е всеки студент от Регистъра на студентите в специалност "Здравни грижи" в МУ-Плевен за периода 1.X.1996 - 1.X.2005 г. Проучването е проведено в периода м.ноември 2005 г. - м.януари 2006 г.

Използвани са социологически и статистически методи:

1. Социологически методи:

Първичната информация е събрана чрез анкетния метод:

- пряка пощенска анкета - за дипломираните студенти;
- пряка индивидуална анкета - сред обучаващите се в момента на изследването студенти в бакалавърската програма.

Подробно беше проучен регистъра на дипломираните в Плевен бакалаври за периода 1996-2005 година, като бяха идентифицирани адресите по местоживееене и месторабота. От участие бяха изключени лицата със сигурни данни за напускане на страната и смяна на постоянно местожителство или месторабота. Анкетирането на обучаващите се в момента студенти се извърши по време на тяхното явяване на занятия във Факултета по Обществено здраве на територията на МУ-Плевен.

2. Статистически методи - Организацията и статистическата обработка на първичната информация е извършена със софтуерните програмни продукти MS Office Excel 2003 и SPSS v. 11.5.

Общият брой на отзовалите се на анкетното проучване е 316 лица, което съставлява 64,4 % от поканените за участие общо 491 лица. От включилите се в проучването по-голяма част - 52,2 % (165 лица) са дипломирани бакалаври по здравни грижи.

По специалност 2/3 от наблюдаваните лица са медицински сестри. Следват лицата със специалност „акушерка“ – 15,2%, лаборанти са 7,9%. С много малки относителни дялове са представени специалностите „рехабилитатор“ и „медицински фелдшер“. Разпределението е съответно на структурата на приеманите за обучение студенти, което гарантира добра представителност на наблюдаваните лица и позволява обобщаване на резултатите и изводите за всички обучавани в специалността „Здравни грижи“.

По трудов стаж анкетираните лица (n=313) се разпределят почти равномерно, като превес имат две категории – с трудов стаж от 10 до 20 години (37,1%) и с над 20 години трудов стаж (37,1%).

Драганова М., **М. Сълева**. *Възможности за осигуряване на качествени здравни грижи в условия на недостиг на човешки ресурс*. Сборник доклади, Юбилейна научна конференция с международно участие 15 години Факултет „Обществено здраве“ „Нови подходи в общественото здраве и здравната политика“, 26-28 ноември 2020 г., стр. 214-218; ISBN: 978-954-756-254-7

ЮБИЛЕЙНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ
"НОВИ ПОДХОДИ В ОБЩЕСТВЕННОТО ЗДРАВЕ И ЗДРАВНАТА ПОЛИТИКА"
ПЛЕВЕН, 26-28 НОЕМВРИ 2020 Г.

Все още множество изследователи у нас и в чужбина не могат да намерят еднозначно решение за баланса между правата и нуждите, както на медицинските специалисти, така и на пациентите. Необходимо е да се укрепва капацитетът и да се надграждат професионалните знания и умения на бъдещите здравни специалисти, за да се отговорят на новите предизвикателства.

Използвана литература:

1. Годишен доклад за състоянието на здравето на гражданите в Република България и изпълнение на Националната здравна стратегия 2018, www.ncpha.government.bg, Of Citizen Annual Report 2019pdf.
2. Доклад за България за 2019 г., включващ задълбочен преглед относно предотвратяването и коригирането на макроикономическите дисбаланси, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-bulgaria_bg.pdf, 54-55
3. Владимирова, М., Н. Давова, П. Димитров, Развитие на човешките ресурси в здравеопазването – измерени и предизвикателства, сп. "Социална медицина", кн.3/4, с.73-76.
4. Владимирова К., М. Атанасова, Гъвкавост и управление на човешките ресурси при кризи, УНСС, 2011, с.35-36.
5. OECD/ European Observatory on Health Systems and policies(2019), България Здравен профил на страната 2019 г., State of Health Systems and Policies, Brussels.
6. Study concerning the review and mapping of continuous professional development and lifelong learning for health professionals in the EU contract N 20136202, final report, ЕАНС/2013/Health/07
7. www.WHO.int, поредица документи по въпроса за човешки ресурси;
8. <https://infostat.nsi.bg>;
9. www.ncpha.government.bg

**ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВЕНИ ЗДРАВНИ ГРИЖИ
В УСЛОВИЯ НА НЕДОСТИГ НА ЧОВЕШКИ РЕСУРС**

М. Драганова, М. Сълева

Катедра "Общественоздравни науки", Факултет „Обществено здраве“, МУ – Плевен

Контакт: Доц. Макрета Драганова, д.м.
e-mail: makreta_99@yahoo.com

Въведение

Основна цел на всяка здравеопазна система е осигуряването на качествени здравни грижи на населението. Едно от условията за високо качество е осигуреността на населението с достатъчно на брой и квалифициран медицински персонал в областта на здравните грижи. Тревожна тенденция през последните години в България е стремгавото снижаване на броя на професионалистите по здравни грижи и все по-трудното обезпечаване на здравното обслужване на населението.

Здравните грижи са ключов елемент в здравеопазна система на всяка страна. Професионалистите по здравни грижи играят жизненоважна роля за предоставянето на медицински и здравни услуги. Това са хората, които посвещават живота си на грижите за хората; правят имунизации и дават съвети за здравето; грижат се за възрастни хора и като цяло отговарят на ежедневните основни здравни нужди. Те често са първата и единствена грижа за нуждаещите се в общността.

Световната Здравна Организация обяви 2020 година за Международна година на медицинската сестра и акушерката, по повод 200-годишнината от рождението на Флоранс Найтингейл, медицинската сестра, станала една от 100-те най-влиятелни жени в света [8]! Едва ли има друга професия, на която да е посветена цяла година?! Това е

Social Medicine and Organisation of Healthcare

Социална медицина и организация на здравеопазването

НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ НА МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ И АКУШЕРКИ - ЕДНА НОВА РЕАЛНОСТ И НЕОБХОДИМОСТ

Милена Сълева, Силвия Александрова-Янкуловска

*Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и
информационни технологии“, Факултет „Обществено здраве“,
Медицински Университет – Плевен*

Резюме. Редица международни и европейски документи отправят препоръки към медицинските сестри и акушерките за прилагане на практика, базирана на доказателства. В отговор на европейските изисквания за осигуряване на качествени здравни грижи е необходимо развитие на научноизследователската дейност на медицинските сестри и акушерките. Целта на статията е да направи цялостен сравнителен анализ на развитието на научноизследователската дейност на медицински сестри и акушерки у нас за периода 2000 – 2020 г. спрямо международното развитие и да очертае новостите в текущите и перспективите за тази дейност. Материал и методи: През периода от май 2020 г. до ноември 2021 г. е проведено комплексно медико-социално проучване с помощта на социологически и статистически методи. Резултати: Анализът на публично достъпната информация относно научноизследователската дейност на медицинските сестри и акушерките у нас показва изместване на научния интерес от области, свързани с обучение към проучване на ролята и мястото на медицинските сестри и акушерките при предоставяне на качествени здравни грижи и превенция на заболяванията. Съществува дефицит на компетенции за изследователска дейност сред медицинските сестри и акушерките, като практикуващи и преподаватели оценяват подготовката им предимно като недостатъчна или липсваща. При Делфи изследване са установени необходимите дейности в развитието на научноизследователската дейност в здравните грижи у нас. Заключение: Качествените здравни грижи са научнообосновани и базирани на доказателства, което се осигурява чрез провеждане на научноизследователска дейност в здравните грижи.

Ключови думи: *научноизследователска дейност, медицински сестри, акушерки, здравни грижи*

RESEARCH ACTIVITIES OF NURSES AND MIDWIVES - A NEW REALITY AND NECESSITY

Milena Saleva, Silviya Aleksandrova-Yankulovska

*Department of Management of Health Care, Medical Ethics and Information
Technology, Faculty of Public Health, Medical University - Pleven*

Summary. A number of international and European documents made recommendations to nurses and midwives for evidence-based practice. In response to European requirements for the delivery of quality healthcare, it is necessary to develop the research activity of nurses and midwives. The aim of the article is to make a comprehensive comparative analysis of the development of research activities of nurses and midwives

Публикация Г8-№4

Сълева, М., С. Александрова-Янкуловска. *Проучване на специализираните международни и български списания за медицински сестри и акушерки*. Научни трудове на Съюза на учените в България - Пловдив. Серия Г. Медицина, фармация и дентална медицина, 2022, т. XXVII, стр. 268-271; ISSN: 1311-9427

Научни трудове на Съюза на учените в България-Пловдив. Серия Г. Медицина, фармация и дентална медицина т. XXVII. ISSN 1311-9427 (Print), ISSN 2534-9392 (On-line). 2022. Scientific works of the Union of Scientists in Bulgaria-Plovdiv, series G. Medicine, Pharmacy and Dental medicine, Vol. XXVII. ISSN 1311-9427 (Print), ISSN 2534-9392 (On-line). 2022.

**ПРОУЧВАНЕ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ МЕЖДУНАРОДНИ И
БЪЛГАРСКИ СПИСАНИЯ ЗА МЕДИЦИНСКИ
СЕСТРИ И АКУШЕРКИ**

Милена Сълева, Силвия Александрова-Янкуловска
Катедра „Обществено здравни науки“,
Факултет „Обществено здраве“,
Медицински Университет - Плевен

**STUDY OF THE SPECIALIZED INTERNATIONAL
AND BULGARIAN JOURNALS FOR NURSES AND MIDWIVES**

Milena Saleva, Silviya Alexandrova-Yankulovska
Department of Public Health Sciences,
Faculty of Public Health,
Medical University – Pleven

Abstract

Conducting research and publishing various types of scientific communications and publications is a relatively new professional role for nurses and midwives in Bulgaria. Scientifically based research results and their publication are an opportunity to introduce evidence-based healthcare and ensure their high quality. The international experience in this area of health care is extremely large and provides guidelines for the development of the publishing process in our country. An overview of official Internet sources and publications in PubMed related to surveys of journals in the field of health care has been performed. The first journal published for nurses in the United States was published in 1900. To date, the international encyclopedia Wikipedia provides information on 65 international journals that demonstrate great diversity in areas of scientific interest. The Geneva Foundation for Medical Education and Research presents a total of 112 publications from different countries in the Nursing category. The application of Impact Factor is fully applicable to specialized nursing journals as efforts over the years are aimed at expanding their scope in the Web of Science. Two specialized medical publications for healthcare professionals are published in Bulgaria. The Journal of Nursing is referenced and indexed in the Web of Science, which provides an opportunity to reach a wider range of readers. The magazine "Health Care" is a printed organ of the Bulgarian Association of Health Care Professionals, in which the publications are reviewed, but are referenced in world-famous databases. Conclusion: Significant development in the publishing activity of nurses and midwives in Bulgaria has been observed since 2000, who publish not only in specialized magazines. In the development of this activity additional opportunities can be sought following the international experience of developed countries. On the one hand, it is necessary to encourage and stimulate publication in international

268

НАУЧНИТЕ ИНТЕРЕСИ В ДИСЕРТАЦИИТЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ И АКУШЕРКИТЕ В БЪЛГАРИЯ

М. Сълева, С. Александрова-Янкуловска, М. Драганова

Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“, Факултет „Обществено здраве“, Медицински университет – Плевен

SCIENTIFIC INTERESTS IN DISSERTATIONS OF NURSES AND MIDWIVES IN BULGARIA

M. Saleva, S. Aleksandrova-Yankulovska, M. Draganova

Department of Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies, Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

М. Сълева

Резюме. Промените в образованието на медицински сестри и акушерки поставя нови изисквания и възможности пред преподавателите по здравни грижи по отношение на научното им развитие. Докторските програми осигуряват не само възможност за повишаване на професионалната квалификация на преподавателските кадри, но и адекватно развитие на здравните грижи. Целта на проучването е да се идентифицират областите на научен интерес сред медицинските сестри и акушерките в България. **Материал и методи:** Проучена е достъпна информация за защитените дисертационни трудове в регистъра на Националния център за информация и документация. Обхванати са 102 дисертации на медицински сестри и акушерки, успешно защитени през последните 20 години и е направен преглед на темите и анотациите. **Резултати:** При прегледа се оформиха девет области на научен интерес, които обхващат всички аспекти на здравните грижи. Най-голям е броят на проучванията, свързани със здравни грижи

при възрастни лица със заболявания и профилактиката, което съответства на европейските препоръки за увеличаване на провежданите изследвания в клиничната практика. Управление на здравните грижи в извънболничната и болничната помощ също е сред предпочитаните теми. Здравни грижи при деца със заболявания се оформи като отделна област, а профилактиката на заболяванията в детската възраст, представлява особен интерес за медицинските сестри. **Заключение:** Една от съвременните тенденции в здравните грижи е предоставяне на грижи, основани на доказателства, което налага провеждането на научни изследвания в клиничната практика. Изучаването на областите на научен интерес е от полза за насърчване и стимулиране на изследователската дейност в практиката и за разработване на приоритети за развитието ѝ на национално ниво.

Ключови думи: медицински сестри, акушерки, научноизследователска дейност, здравни грижи, дисертации

Abstract. Changes in the education of nurses and midwives place new demands and opportunities on health care educators in terms of their scientific development. Doctoral programs provide not only an opportunity to improve the professional qualifications of educational staff, but also adequate development of health care. The aim of the study is to identify areas of scientific interest among nurses and midwives in Bulgaria. **Material and methods:** Available information on the defended dissertations in the register of the National Center for

History of Medicine

История на медицината

ИСТОРИЧЕСКИ АСПЕКТИ В РАЗВИТИЕТО НА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ И АКУШЕРКИТЕ

Милена Сълева, Силвия Александрова-Янкуловска, Макрета Драганова

*Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и
информационни технологии“, Факултет „Обществено здраве“,
Медицински университет – Плевен*

Резюме: Провеждането на проучвания от медицинските сестри и акушерките бележи развитие в началото на XX век в САЩ, когато се осъзнава необходимостта от образование на ниво университет, а не на професионално училище. Развитие на бакалавърски и магистърски програми в областта на здравеопазването е предпоставка за развитието на нови професионални умения и компетенции като провеждане на научни изследвания. Направен е литературен преглед за историческото развитие на сестринските изследвания в САЩ, Европа и България. Включени са научни публикации, налична научна литература и официални страници на международни, европейски и български организации. Създаването на Национален институт за сестрински изследвания е от голямо значение за развитието на САЩ. Значимо събитие в тази насока на европейско ниво е създаването на Европейска фондация за сестрински изследвания за подкрепа и насърчаване на научните изследвания в здравеопазването. В България тази дейност е все още в начален етап и отговорността е основно на институционално ниво на висшите медицински училища. Наблюдава се различие в нивото на научноизследователско развитие на медицинските сестри и акушерките в Съединените щати и Европа. У нас също са предприети стъпки в тази насока, което поставя здравните специалисти в съвсем нова роля. Съвременното здравеопазване изисква високо качество в предоставянето на здравните грижи, което може да се гарантира от научно обоснован подход.

Ключови думи: *историческо развитие, медицински сестри, акушерки, сестрински изследвания*

HISTORICAL ASPECTS IN THE DEVELOPMENT OF NURSING AND MIDWIFERY RESEARCH

Milena Saleva, Silviya Aleksandrova-Yankulovska, Makreta Draganova

*Department of Management of Health Care, Medical Ethics and Information
Technology, Faculty of Public Health, Medical University - Pleven*

Abstract: The research of nurses and midwives marked its development in the early twentieth century in the United States, when the need for education at the university level, rather than vocational school, was realized. The development of bachelor's and master's programs in the field of health care is a prerequisite for the development of new professional skills and competencies such as conducting research. A literature review was made about historical development of nursing research in the USA, Europe and Bulgaria. Scientific publications, available scientific literature and official pages of international, European and Bulgarian organizations are included. The establishment of National Institute of Nursing Research is of

ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ

ОБЩЕСТВЕНИТЕ НАГЛАСИ КЪМ ЗДРАВЕТО СЛЕД COVID-19 ПАНДЕМИЯТА СПОРЕД ПРОФЕСИОНАЛИСТИ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ

Макрета Драганова, Милена Сълева

Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“

PUBLIC ATTITUDES TOWARDS HEALTH AFTER COVID-19 PANDEMIC ACCORDING TO HEALTHCARE PROFESSIONALS

Makreta Draganova, Milena Saleva

Medical University – Pleven, Faculty of Public Health, Department of “Health care management, Medical ethics and Information technologies“

РЕЗЮМЕ

Въведение: Последствията от COVID-19 пандемията във всички аспекти на живота са отразили не само на нагласите и отношението на обществото към здравните власти и органи, но и към здравето като основна човешка ценност.

Целта на проучването е да се определят нагласите на обществото две години след началото на COVID-19 пандемията според практикуващи професионалисти по здравни грижи.

Материали и методи: Проведено е анонимно онлайн проучване с помощта на Google Forms през м. Април 2022 г. сред студенти по „Управление на здравни грижи“, които са практикуващи професионалисти по здравни грижи.

Резултати и обсъждане: Според професионалистите по здравни грижи в нацияте занижено доверие на обществото между потребителите и доставчиците на здравни услуги. Повече от 1/3 от анкетираните изразяват несъгласие с твърдението, че „Обществото ни осъзна, че здравето е най-важната ценност“, а 10,9% се колебаят и са дали отговор „нико съгласен, нико несъгласен“. Това отношение на обществото към здравето като ценност, две години след пандемията, може да се окаже сериозно препятствие при налагане на бъдещи мерки от здравните власти, свързани с опазване на общественото здраве.

Заключение: Необходими са целенасочени действия от страна на здравните органи в страната за повишаване на доверието между доставчици и потребители на здравни услуги. Спазването на наложени мерки от здравните власти са ключови при възникване на пандемия.

Ключови думи: COVID-19, пандемия, нагласи на обществото, доверие, здравни грижи

SUMMARY

Introduction: The consequences of the Covid-19 pandemic in all aspects of life have affected not only the public attitudes towards health authorities and bodies, but also towards health as a basic human value.

Purpose: To determine public attitudes 2 years after the start of the COVID-19 pandemic according to practicing healthcare professionals.

Materials and Methods: An anonymous online survey using Google Forms was conducted in April 2022 among healthcare professionals who were students in “Management of health care” program.

Results and discussion: According to health care professionals, there is low public trust between clients and health care providers. More than 1/3 of the respondents disagreed with the statement that “Our society has realized that health is the most important value”, and 10.9% hesitated and answered “neither agree nor disagree”. This attitude of the pledge to health as a value after 2 (two) years in conditions of a severe pandemic, may prove to be a great obstacle in the imposition of future measures by the health authorities related to the protection of public health.

Conclusion: Actions are needed on the part of the health authorities in the country to build public trust in them. Adherence to measures imposed by health authorities are key in the event of a pandemic.

Keywords: COVID-19, pandemic, public attitudes, trust, health care

Въведение

Човечеството през вековете е преминало през различни епидемии, някои от които изключително смъртоносни и предизвикателствата за справяне с тях са сериозни за всяка здравна система. В края на 20-ти и началото на 21-век човечеството преодоля тежки епидемии от инфекциозни заболявания като спонгiformна енцефалопатия по говедата (1986), птичин грип (1997), тежък остър респираторен синдром (2002), свински грип (2009) и ебола (2014) [3, 5, 9]. Пандемията от COVID-19 продължи малко повече от три години, а краят ѝ

беше официално обявен от Световната здравна организация (СЗО) в началото на м. май 2023 г.

Към момента на проучването (м. април 2022 г.) последиците за обществото, могат да се анализират в няколко направления [1, 2, 4, 7, 8, 9, 10]:

→ Икономически - увеличаване на безработицата, нарастване на брой загубени работни места, свиване на потреблението, финансови загуби за бизнеса, спад на Брутия вътрешен продукт, инфлация, увеличаване и развитие на социалните услуги, нарастване на разходите за здравни грижи и лекарства и др.

ПРОБЛЕМЪТ ЗА НАСИЛИЕТО НАД МЕДИЦИНСКИ ЛИЦА И СЛУЖИТЕЛИ В МЕДИЦИНСКАТА ПРАКТИКА

АНТОНИЯ СТАТЕВА¹, АТАНАС АНОВ², МИЛЕНА СЪЛЕВА³, КИРИЛ СТАТЕВ⁴,
СИЛВИЯ АЛЕКСАНДРОВА-ЯНКУЛОВСКА⁵

Медицински Университет – Плевен

¹antoniya.stateva@mu-pleven.bg, ²atanas.anov@mu-pleven.bg, ³milena.saleva@mu-pleven.bg, ⁴kiril.statev@mu-pleven.bg, ⁵silviya_aleksandrova@hotmail.com

THE PROBLEM OF VIOLENCE AGAINST MEDICAL PROFESSIONALS AND HEALTHCARE STAFF

ANTONIYA STATEVA, ATANAS ANOV, MILENA SALEVA, KIRIL STATEV,
SILVIYA ALEKSANDROVA-YANKULOVSKA

Medical University - Pleven

Abstract

The aim of this paper is to address the issue of violence against healthcare workers in the following aspects: 1) explore the boundaries of the duty to care in national ethical codes, whether they provide guidelines for professionals on how to protect themselves; 2) present a content analysis of publications on the topic of violence against healthcare workers published on the Internet. The analysis outlined Sofia and Pernik as areas with frequently covered incidents of violence against healthcare workers. The most common places of accidents are at the patient's address, emergency department, at the medical institution. The main perpetrators are the patient's relatives.

Keywords: violence, duty to care, medical ethics, content analysis.

Въведение

Насилието над специалистите, работещи в сферата на здравеопазването, е циклична тема в българските медии. Последните не могат да си позволят да не отразяват проблема, тъй като той е с обществена значимост. В края на всеки репортаж остава един въпрос: „Кому е нужно това?“ (насилието над специалистите в здравеопазването). Началото на този отговор е в главите ни, в буквалния смисъл. Насилието е породено от агресивното поведение, което е част от човешката природа по два начина (без да

**РОЛЯ НА КРЪЖОК „ОСНОВИ НА НАУЧНИТЕ ПРОУЧВАНИЯ В
ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ“
ROLE OF THE ELECTIVE COURSE "FUNDAMENTALS OF RESEARCH
IN HEALTH CARE"**

**М. Сълева, М. Драганова
M. Saleva, M. Draganova**

Медицински Университет – Плевен, Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“
Medical University – Pleven, Department of Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies

ABSTRACT

The purpose of the message is to analyze the conducting of an elective course with students in the "Management of Health Care" specialty at the Faculty of Public Health of the Medical University of Pleven. In July 2021, 26 part-time students were included in the circle.

Material and methods: The course was organized in an electronic environment in 15 online meetings, during which presentations, various examples and tasks for individual classroom and extracurricular work were discussed.

Results: Despite the difficulties of a professional and personal nature, an average of 10 people attended each meeting. A third of the participants remained in a passive audio connection. Not all students were able to cope with the set tasks such as: formulating a research question; literature search in databases; analysis and synthesis of information.

Conclusion: The state of scientific research in the field of health care in Bulgaria is determined by various factors - insufficient theoretical and practical training regarding scientific research work, demotivation among health care professionals, etc. It is new area of professional competence among healthcare professionals in our country. In global practice, Evidence-Based Care is a mandatory component of a nurse's core competencies.

Keywords: education, health care professionals, research

Въведение

Научните проучвания в здравните грижи са свързващо звено между науката и практиката и имат съществена роля за развитието на професиите от професионално направление „Здравни грижи“.

С. Тончева ясно представя новите основни функции на съвременната медицинска сестра според Световната здравна организация, сред които наред с осигуряване и ръководство на сестринската помощ, обучението на пациенти и персонал и уменията за работа в медицинския екип, своето достойно място заема и развитието на практическото сестринство, чрез прилагане на анализ на ситуациите и научни изследвания. Авторката прави обобщен анализ на състоянието, проблемите и предизвикателствата за професиите медицинска сестра и акушерка у нас, като акцентира на въличането на тези професионалисти в научноизследователската работа, провеждането на задълбочени научни проучвания в здравните грижи, зачитането на дисертационни трудове „прави българското сестринство част от модерното сестринство“ (Toncheva, 2018, p.5). Същевременно научноизследователската дейност е научен подход, който подобрява съществуващото познание и генерира ново, което въздейства върху практиката и е необходима предпоставка за прилагане и развитие на практика базирана на доказателства (Guyova-Kancheva, 2024).

Анализ на проведена студентска научна сесия в рамките на Проект за научен форум в Катедра „Здравни грижи“ Милчева и колектив показва интерес и участие на студентите, като повече от половината биха участвали отново в научни форуми. Необходимостта да се

**АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА
ДЕЙНОСТ В ОБЛАСТТА НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ
CURRENT ASPECTS OF HEALTH CARE RESEARCH**

**М. Сълева
M. Saleva**

Медицински Университет – Плевен, Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“
Medical University – Pleven, Department of Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies

ABSTRACT

One of the dimensions of health care according to the WHO is to be effective, which means that the provision of health services should be supported by evidence about improved health outcomes. This approach to implementing state-of-the-art and quality care is known as evidence-based practice. The purpose of the announcement is to analyse the possibilities for the development of competences for research activity in the field of health care in our country, in accordance with international recommendations and our national legislation.

Material and methods: A content analysis of international and national normative documents was made regarding the requirements for conducting scientific research activities by nurses and midwives.

Results: The analysis of documents from the WHO, the European Regional Office, other European organizations on the subject shows a convergence around the future directions for the promotion and development of scientific research in health care. In Bulgaria, a good regulatory framework has been established about the research activities of nurses and midwives. The opportunities emerging in our country cover actions such as activating the participation of students in studies with the professors, identifying the necessary competencies, updating the curricula with new disciplines, organizing additional courses, developing guides and manuals for scientific studies.

Keywords: research, nurses, midwives, health care

Въведение

Натрупването на нови знания и опит и повсеместното навлизане на съвременните технологии в здравеопазването поставя все по-големи предизвикателства за оказване на висококачествена здравна помощ. Все по-често „качеството“ се поставя в центъра на вниманието не само на потребителите, но и на изпълнителите като основно маркетингово средство за въздействие върху потенциалните клиенти в условията на непрекъснато нарастваща конкуренция. Удовлетворяването на очакванията на населението има фундаментално значение за здравните системи и е съществен фактор за насочването им към подобряване на качеството на здравните грижи. Развитието на концепциите за качество при предоставяне на здравни грижи се обуславя от редица предпоставки като бърз напредък на медицинската наука и технологии, значително увеличение на здравните разходи в развитите страни, повишените изисквания и очакванията на ползвателите за висококачествени здравни грижи и др. Интересът на медицинската научна общност към „качеството“ води до създаване на самостоятелен клон на медицинската наука - „Медицинска квалитология“ (Grancharova and Draganova, 2022).

Според Американската агенция за изследвания на здравната помощ качеството е „степеня, в която здравните услуги за индивидите и общностите повишават вероятността за желани здравни резултати и съответстват на съвременното ниво на професионални познания“.

Световната здравна организация определя шест измерения на качеството на здравната помощ и здравната система трябва да се стреми към тяхното подобряване. Здравната помощ

**ВРЕМЕТО – ЕДИН ОТ ДЕФИЦИТНИТЕ РЕСУРСИ ЗА
ПРОФЕСИОНАЛИСТИТЕ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ
THE TIME - ONE OF THE SCARCE RESOURCES FOR HEALTHCARE
PROFESSIONALS**

**М. Драганова, М. Сълева, А. Статева
M. Draganova, M. Saleva, A. Stateva**

Катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“, Факултет „Обществено здраве“, Медицински Университет - Плевен
Department “Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies”, Faculty of Public Health, Medical University - Pleven

ABSTRACT

Introduction: In recent years, given the dynamics of public life and reforms in the field of health care, time as a resource, is one of the scarcest for health professionals. "Time Management" is an independent study discipline only for students studying in the "Healthcare Management" specialty at the master's level after bachelor in the same specialty. The time budget is a matter of self-management, which can be effective only after achieving a positive attitude towards the resource "time".

The purpose of this communication is to analyze the time budgeting of healthcare professionals training in "Healthcare Management" for 24 hours and to analyze the implementation of a balanced use of time.

Material and methods: A form for determining the total duration of activities in hours/minutes within 24 hours is attached. A total of 48 students, who are healthcare professionals were included.

Results and Discussion: All study participants at the time of the study were employed in the provision of health care in various medical facilities, with more than half of the respondents in rank-and-file positions (58.33%). One third of the surveyed persons (37.5%) work more than 8 hours a day, and 13 of them work from 9 am to 2 pm.

Keywords: health care professionals, time budget, time management.

Въведение

„Времето е пари“ – една сентенция, създадена през далечните 17 – 18 век от Бенджамин Франклин, доказала своята актуалност до днес, е изключително актуална в наши дни за професионалистите по здравни грижи (Draganova, 2016).

Основите на управлението определят четири витални ресурси за всяка организация – човешки, финансови, материални и информационни (Grancharova and Draganova, 2016). Времето, като ресурс се приема за даденост, т.е. ние нямаме време и много от нас не го приемат като „ценност“. Една от причините е персоналното за повечето от нас, а от там и доминиращото обществено отношение към този значим ресурс, което като цяло е пренебрежително. Безспорно, човешкият ресурс е най-важният за всички мениджъри. Нищо не се постига без хора, без персонал. За времето, обаче рядко се замисляме, но истината е, че всичко се случва във времето (Smith, 2003).

В какво време живеем от гледна точка на общественото здраве? Отговорът на този въпрос не е еднозначен – трудно, динамично, комерсиално, дехуманизирано време, със следните характеристики:

- Голям брой лечебни заведения;
- Недостиг на професионалисти по здравни грижи;
- Редица алтернативи за работа у нас и по света;
- Непрекъснато повишаващи се очаквания и изисквания от страна на Българския Пациент (Borisov, 2006);

Симулацията в обучението на професионалисти по здравни грижи
Макрета Драганова, Милена Сълева, Атанас Анов, Асен Сеизов

Simulation in the training of health care professionals
Makreta Draganova, Milena Saleva, Atanas Anov, Asen Seizov

Abstract:

Training in a controlled environment has its traditions in the training of healthcare professionals in our country. The simulated patient/client is one of the most frequently used approaches in practical training. The development of pedagogical science, information technologies, as well as the changed conditions in medical institutions are objective prerequisites for improving the methods, forms and means of training in medical higher education. The specialized simulation centers is a fact not only for Europe, but also on all over the world. This, in turn, requires the modern practical teacher to continuously optimize the knowledge and skills for training in a simulation environment.

The modern patient, as a third party in the learning process, is different. He is an informed, active participant in the learning and treatment process, with expectations for high-quality healthcare. Mastering practical skills of the trainees in a simulation environment, as close as possible to reality, will definitely be an objective prerequisite for increasing the satisfaction of healthcare users.

Keywords: simulation centers, simulation environment, simulated patient/client,

For contacts: prof. Makreta Draganova, Medical University - Pleven, makreta_99@yahoo.com, makreta.draganova@mu-pleven.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

В последните години се наблюдава промяна на традиционния модел на обучение в медицината и здравните грижи. Възможността за обучение директно върху реален пациент намалява по обективни причини и се обръща все по-голямо внимание на неговата безопасност. Един от съвременните начини за повишаване качеството на медицинските и здравни услуги е симулационното обучение.

Симулацията е техника за имитиране на определена ситуация или процес (независимо дали икономически, военен, медицински и др.) с помощта на подходящ аналог или апарат, която се използва за целите на обучение на един човек или екип (1).

Използването на симулации в обучението на професионалисти по здравни грижи все по-широко се прилага в Европа и по света не само в университетите, но и в клиничните бази за обучение. Клиничната симулация е от основно значение за формиране на адекватни умения при студентите и бъдещи професионалисти по здравни грижи.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Симулацията като феномен има своята еволюция. Всичко започва пет века преди Христа с книгата с диалози на Конфуций. Той представил разбираем начин за придобиване на знания, умения и компетентно обучение: „*Каж ми и ще забравя. Покажи ми и ще запомня. Дай ми да опитам и ще разбера*“, който може да се каже, че е валиден и днес.

В областта на медицината, използването на симулация се открива още в древността, когато модели на пациенти са били изградени от глина и камък, за

Публикация Г8-№13

Сеизов, А., М. Драганова, **М. Сълева**, К. Статев, А. Анов, А. Статева, В. Йолова. *Високотехнологично симулационно обучение в българските медицински университети*. Сборник с доклади от Научна конференция с международно участие по случай „65 години Съюз на учените в България – клон Плевен“ „Наука, технологии и иновации за устойчивост на регионите“, 5-7 юни 2025 г., 318-323. ISBN: 978-954-397-053-7

Научна конференция с международно участие „65 ГОДИНИ СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН ПЛЕВЕН“
Наука, технологии и иновации за устойчивост на регионите

Високотехнологично симулационно обучение в българските медицински университети
Асен Сеизов, Макрета Драганова, Милена Сълева, Кирил Статев, Атанас Анов, Антония Статева, Виолета Йолова

High-tech simulation training in Bulgarian medical universities
Asen Seizov, Makreta Draganova, Milena Saleva, Kiril Statev, Atanas Anov, Antoniya Stateva, Violeta Yolova

Abstract: Simulation is a useful and quick way to test real-life situations and processes without the need to apply them in reality. The development of computer and information technologies, as well as the changed conditions in medical institutions, are objective prerequisites for improving the means of training in higher medical education. Simulation centers that are specialized for training medical personnel are a fact not only around the world, but also in Bulgaria and play an increasingly decisive role in preparing students for practical work in a real environment. Medical simulation is a modern teaching method and requires the modern teacher to constantly maintain a high level of knowledge and skills.

Training in a controlled environment has its traditions in the training of health professionals in our country as well. The scenarios conducted with high precision are highly appreciated by students, who consider them very useful in their future careers.

Keywords: Simulation centers, Medical simulation, Simulated patient

ВЪВЕДЕНИЕ

С развитието на компютърните и дигитални технологии през последните години на 21 век се наблюдава промяна на традиционния модел на обучение. Все по-често се използват механични и компютърно управлявани симулатори в медицината и здравните грижи. Възможността за директно обучение върху жив пациент намалява и се обръща по-голямо внимание на безопасността му. В настоящия момент един от най-популярните начини за повишаване качеството на здравните услуги е симулационното обучение.

Симулацията е техника за имитиране на определена ситуация или процес (независимо дали икономически, военен, медицински и др.) с помощта на подходящ аналог или апарат, който се използва за целите на обучение на един човек или екип [3].

Симулационното обучение на медици и професионалисти по здравни грижи все по-широко се прилага по света не само в университетите, но и в клинични бази за обучение. Обучението с използване на симулация е от основно значение за формирането на опит,

Научна конференция с международно участие „65 ГОДИНИ СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН ПЛЕВЕН“
Наука, технологии и иновации за устойчивост на регионите

Травматизъм на долен крайник и необходимост от хирургично лечение – контингент и характеристика

Данелина Вачева, Виолета Йолова, Милена Сълева

Lower limb trauma and the need for surgical treatment – contingent and characteristics

Danelina Vacheva, Violeta Yolova, Milena Saleva

Abstract: Traumatic conditions of the lower limb encompass a broad spectrum of injuries, with the primary therapeutic approaches being either conservative management or surgical intervention, including metal osteosynthesis or endoprosthesis. The aim of this study is to analyze the patient population hospitalized in the Clinic of Orthopedics and Traumatology (COT) at the University Hospital „Dr. G. Stranski“ – Pleven, due to trauma or diseases of the lower limb and the subsequent need for surgical intervention.

An analysis of statistical data from the in-hospital information system was performed, focusing on hospitalizations in the Clinic of Orthopedics and Traumatology (COT) along the relevant clinical pathways (CP) related to lower limb surgical intervention. The patient population was examined based on the following characteristics: age, gender, trauma localization, and surgical-orthopedic therapeutic approach. A comparative analysis of these same characteristics was conducted for the years 2022 to 2024. The total number of hospitalizations in the COT, as well as the proportion of those requiring surgical intervention of the lower limb along the relevant CP, remained consistent throughout the study period. The majority of patients underwent metal osteosynthesis, followed by arthroplasty of the knee and hip joints, and surgical interventions for injuries to the ankle-foot complex.

The analysis of the patient cohort hospitalized in the COT for lower limb trauma and disease supports the identification of distinct groups based on the localization of injury, age, and gender. These findings can be utilized in future research endeavors.

Keywords: trauma, lower limb, surgical treatment, frequency of trauma

ВЪВЕДЕНИЕ

Травматичните състояния на долния крайник обхващат широк спектър от наранявания, които могат да засегнат различни структури като кости, стави, мускули, сухожилия и нерви. Тези наранявания могат да бъдат предизвикани от прекомерно натоварване, което надхвърля механичната здравина на тъканите, или от по-леки натоварвания, когато самите тъкани са с намалена механична здравина (патологични травми). Продължителното обездвижване на долните крайници предизвиква сериозни дисфункции, тъй като се ограничава локомоторната дейност и по този начин се затрудняват трудовите и битовите дейности. [1] Застаряващото население, зачестилите тежки ПТП и все по-честите производствени инциденти значително увеличават травмите и болестите на долния крайник, което налага хоспитализиране в травматологично отделение и извършване на необходимата хирургична интервенция. Възрастните и стари хора са най-заstrашени от битови травми, свързано с настъпващите дегенеративни процеси в организма на човека. Според доклад на Световната здравна

РАЗМИНАВАНЕТО МЕЖДУ БИОЕТИКАТА И ЕТИКА НА ОБЩЕСТВЕНОТО ЗДРАВЕ

Атанас Анов, Милена Сълева

DISCREPANCY BETWEEN BIEOETHICS AND PUBLIC HEALTH ETHICS

Atanas Anov, Milena Saleva

ABSTRACT: Introduction: Public Health Ethics is a new and dynamic scientific field. It aims at assuring protection of the population from different moral and non-moral harms. Despite the obvious connection between public health ethics and bioethics, on main points they differ from one another.

The aim of this paper is to indicate the point where bioethics and public health ethics differ by analyzing the problems that emerged from this difference and governing paradigms.

Methods: Review, analysis and philosophical reflection on literature sources.

Discussion: The main difference between bioethics and public health ethics starts with the critique of bioethics, which sets its focus mainly on access to medical care without taking into account the key determinants of health. This criticism is based mainly on the fact that bioethics is primarily engaged in clinical practice problems, and it would be difficult for it to solve many problems in public health ethics. An example of this is the emphasis that public health ethics puts on health promotion. Aiming at policies that improve public health, public health ethics ignores the autonomy of the individual and adopts health inequalities. This calls into question what should be the nature of public health policy in general: liberal, utilitarian or egalitarian?

Conclusion: Public health policies should be flexible. A regulator for this will be public health ethics, which in order to achieve this it should stand to the sides of the processes, not between them.

Key words: Bioethics, Public Health Ethics, autonomy, paradigm, liberalism, utilitarianism, egalitarianism.

Въведение

Етиката на общественото здраве е динамично поле на научно изследване, което придобива популярност чрез пандемията от COVID-19. Нейната главна цел е да подсигури защитата на населението от различни морални и неморални вреди. Въпреки явната връзка между етиката на общественото здраве с биоетиката, то в същността си те се разминават.

За да бъде по-ясна разликата между двете дисциплини трябва да се обърне внимание на понятието „парадигма“. То е въведено от американския философ и историк на науката Томас Кун. Той става широко популярен с книгата си „Структура на научните революции“. С този труд Кун въвежда на научната сцена разглежданото понятие.

Според Кун науката преминава през различни фази и революции. В науката ключовите теории, инструменти, ценности, метафизически допускания, които се съдържат в нея са фиксирани. Това позволява генериране на пълзели (или още проблеми) и техните решения. Основен момент във всяка наука е

консенсусът на научната общност по примерни случаи на научно изследване. От друга страна, когато настъпва научна революция, то настъпва ново време за нея и действащите парадигми биват преразгледани, за да може да се даде решение на нерешимите проблеми в предишния период на развитие на науката. Парадигмата е консенсус в научната общност върху това как ще се прави наука, кои ще се основните научни принципи и понятия, по които научната общност ще се ръководи. Тя дава решение на стари, настоящи проблеми, но не винаги може да даде решение на новите проблеми (Кун, 2016). Това ни показва, че всяка парадигма има своите граници, отвъд които тя е неефективна. Това налага смяна на старата парадигма с нова. Поради това представители на различни парадигми не могат да постигнат съгласие по определени въпроси.

Парадигми в историята на медицинската етика

„Биоетика“ се появява като научно поле благодарение на смяната на една доста дълга в

ИНОВАТИВНИ СРЕДСТВА ЗА ЕФЕКТИВНА КОМУНИКАЦИЯ С ИНТУБИРАНИ И ТРАХЕОСТОМИРАНИ ПАЦИЕНТИ

Г. Пачкова¹, М. Сълева²

¹Медицински Университет – Плевен, Факултет „Обществено здраве“, специалност
„Управление на здравните грижи“

²Медицински Университет – Плевен, Факултет „Обществено здраве“, Катедра „Управление
на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“

INNOVATIVE TOOLS FOR EFFECTIVE COMMUNICATION WITH INTUBATED AND TRACHEOSTOMATIZED PATIENTS

Galia Pachkova¹, Milena Saleva²

¹Medical University – Pleven, Faculty of Public Health, student in the specialty „Healthcare
Management“

²Medical University – Pleven, Faculty of Public Health, Department of „Health care Management,
Medical Ethics and Information Technologies“

ABSTRACT: *Intubated and tracheostomized patients are often in critical condition and require intensive monitoring, adequate respiratory support and effective communication. They often experience anxiety, stress and frustration due to communication limitations, which are also transmitted to the staff. Patients who cannot communicate effectively are at increased risk of a number of preventable adverse events. In modern healthcare, various innovative tools can be successfully applied to communicate the needs of patients in intensive care units. International experience shows that the application of such tools significantly reduces the risks of various complications, guarantees autonomy and comfort of patients, reduces their suffering, builds trust and security with the team. Effective communication of needs is also a key factor in ensuring patient safety. The introduction of modern tools for communication with these patients has proven to be important for the quality of healthcare.*

Keywords: innovative tools, effective communication, intubated patients, tracheostomized patients, healthcare

Въведение

Грижата за интубираните и трахеостомирани пациенти изисква специализирани знания и умения от страна на медицинските сестри. Тези пациенти често са в критично състояние и се нуждаят от интензивно наблюдение, адекватна респираторна поддръжка и ефективна комуникация, въпреки ограниченията в говора. Освен общите грижи, особено внимание е необходимо да се обърне на психологическите и социални аспекти на работата

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА НАЦИОНАЛНА НАУЧНА СЕСИЯ ЗА СТУДЕНТИ И ПРЕПОДАВАТЕЛИ
„НАУКА С МИСИЯ – ЗНАНИЯ В ПОДКРЕПА НА ЗДРАВЕТО“ – 30-31 ОКТОМВРИ 2025 Г.
гр. Плевен

**СЪВРЕМЕННИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В РАБОТАТА НА
МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА В ДНЕВЕН СТАЦИОНАР ЗА БОЛНИ С
ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ**

А. Събева¹, М. Сълева²

¹Медицински Университет – Плевен, Факултет „Обществено здраве“, специалност
„Управление на здравните грижи“

²Медицински Университет – Плевен, Факултет „Обществено здраве“, Катедра „Управление
на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“

**MODERN CHALLENGES IN THE WORK OF A NURSE IN A DAY CARE
FACILITY FOR PATIENTS WITH MENTAL DISEASES**

A.Sabeva¹, M. Saleva²

¹Medical University – Pleven, Faculty of „Public Health“, Specialty „Healthcare Management“

²Medical University – Pleven, Faculty of „Public Health“, Department of „Health care
Management, Medical Ethics and Information Technologies“

ABSTRACT: The work of a nurse in a day institute for patients with mental illnesses is associated with many modern challenges. Among the main problems are psycho-emotional workload, staff shortage, low public recognition and limited opportunities for professional development. Additional difficulties are created by the lack of job security and the absence of coordination in the multidisciplinary team. The aim of the report is to present the contemporary challenges and opportunities for the development of day-care for patients with mental illnesses. A SWOT analysis of the activities of the nurse in the day-care unit of the Department for Dispensary monitoring of Patients with Mental Illness at the University Hospital "Dr. Georgi Stranski" Plevan was carried out. Many of the weaknesses can be overcome not through large resources, but through better organization, inter-institutional cooperation and innovative forms of work. Combating stigmatization and ensuring security in the workplace are important for the motivation of nurses and the effectiveness of health care.

Keywords: mental illness, nurse, health care, day-care unit

Въведение

Психичното здраве е фундаментален компонент от цялостното благосъстояние на човека. В последните десетилетия се наблюдава тревожна тенденция към нарастване на психичните разстройства сред различни възрастови групи. Един от водещите фактори е хроничният стрес, предизвикан от високи изисквания на работното място, нестабилност на трудовия пазар, финансови затруднения и социални очаквания. В комбинация с липсата на баланс между работа и личен живот, тези обстоятелства водят до

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА НАЦИОНАЛНА НАУЧНА СЕСИЯ ЗА СТУДЕНТИ И ПРЕПОДАВАТЕЛИ
НАУКА С МИСИЯ – ЗНАНИЯ В ПОДКРЕПА НА ЗДРАВЕТО* – 30-31 ОКТОМВРИ 2025 Г.
гр. Плевен

СТАНДАРТИЗИРАН ПЛАН ЗА СЕСТРИНСКИ ГРИЖИ ПРИ ТРАВМАТИЧНО-ОРТОПЕДИЧНИ ХИРУРГИЧНИ ПАЦИЕНТИ

В. Йолова¹, М. Сълева¹, М. Драганова¹, Д. Вачева²

¹Медицински университет – Плевен, катедра „Управление на здравите грижи, медицинска етика и информационни технологии“

²Медицински университет – Плевен, катедра „Физикална медицина, рахабилитация, ерготерапия и спорт“
Факултет „Обществено здраве“

STANDARDIZED NURSING CARE PLAN FOR TRAUMA-ORTHOAEDIC SURGICAL PATIENTS

V. Yolova¹, M. Saleva¹, M. Draganova¹, D. Vacheva²

¹Department of Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies

²Department of Physical Medicine, Rehabilitation, Occupational Therapy and Sports
Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

ABSTRACT: *The aim of this scientific communication is to propose a Standardized Nursing Care Plan for trauma-orthopedic surgical patients by stimulating motor activity. Preparation of an Individual Care Plan, in accordance with basic human needs, is important for patients with impaired locomotor activity for full recovery, promotion of confidence and reduction of the degree of dependence. The basis of nursing assessment is the perspective of physical, mental and social unity, thanks to which the care needs of the patient and his family are determined. In recent years, research has been deepened in health care for specific diseases or for certain groups of people, which provides grounds for the implementation of evidence-based care. The proposed Standardized Nursing Care Plan stimulates motor activity and improves the independent performance of activities of daily living.*

Keywords: nursing care plan, lower limb trauma, surgical intervention, impaired locomotion

Въведение

Реализирането на здравни грижи, в т.ч. сестрински, е сложен и динамичен процес, променящ се под въздействието на редица фактори, свързани основно с потребностите на обществеността и условията на живот (Camal Sanchez, 2018). Управлението на здравните грижи е сравнително нова научна област за България, която се базира на общата теория на управлението (Draganova, 2006). Въз основа на многобройните определения за мениджмънт управлението на здравните грижи се дефинира като „процес на планиране, организиране, координиране и контролиране на ресурсите за постигане целите на организациите (лечебните заведения) (Grancharova, Draganova, 2022).

Стандартизираните планове определят медицинските грижи за група

Публикация Г8-№19

Гуновска, М., М. Сълева. *Значимост на психосоциалните рискове на работното място за безопасността и здравето на служителите*. Сборник с доклади от XXIII Национална научна сесия за студенти и преподаватели „Наука с мисия – знания в подкрепа на здравето“, МК-Плевен, МУ-Плевен. 30-31 октомври 2025 г., 155-167, ISBN: 978-954-756-365-0

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА НАЦИОНАЛНА НАУЧНА СЕСИЯ ЗА СТУДЕНТИ И ПРЕПОДАВАТЕЛИ
„НАУКА С МИСИЯ – ЗНАНИЯ В ПОДКРЕПА НА ЗДРАВЕТО“ – 30-31 ОКТОМВРИ 2025 Г.
гр. Плевен

ЗНАЧИМОСТ НА ПСИХОСОЦИАЛНИТЕ РИСКОВЕ НА РАБОТНОТО МЯСТО ЗА БЕЗОПАСНОСТТА И ЗДРАВЕТО НА СЛУЖИТЕЛИТЕ

М. Гуновска¹, М. Сълева²

¹Медицински университет – Плевен, Катедра „Социални и фармацевтични дейности“

²Медицински университет – Плевен, Факултет „Обществено здраве“, Катедра
„Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“

PSYCHOSOCIAL RISKS IN THE WORKPLACE, A MAJOR PROBLEM FOR THE SAFETY AND HEALTH OF EMPLOYEES

M. Gunovska¹, M. Saleva²

¹Medical University – Pleven, Department of „Social and pharmaceutical activities“

²Medical University – Pleven, Faculty of „Public Health“, Department of „Health care
management, Medical Ethics and Information Technologies“

ABSTRACT: European Union policy calls for addressing mental health in a comprehensive way across all policy areas, including mental health in the workplace. The purpose of this publication is to present current international trends related to psychosocial risks in the workplace and the options for their management.

Material and methods: A documentary review and analysis of the results of international studies conducted by the European Agency for Safety and Health at Work (EU-OSHA) was carried out in the context of international regulatory frameworks for occupational health and safety.

Results and discussion: The health and social care sectors are described as high-risk sectors, as workers face a combination of severe physical and psychosocial risks that reinforce each other. Their harmful effects affect not only individual health, but also the effectiveness of organizations.

Conclusion: With the right approach, psychosocial risks related to work can be prevented or successfully managed. Their management is not only a moral obligation of employers, but also a legal imperative, regulated in European directives and supported by the framework agreements of the social partners.

Keywords: psychosocial risks, safety, health, employees

Въведение

През последните години в света на труда се наблюдават няколко промени и събития, които модифицират работната сила, околната среда, работното оборудване и начина, по който работата е проектирана и организирана с важно въздействие върху здравето и благосъстоянието на работниците (Schulte PA et al., 2022). Работните места се характеризират с определена социална

155

DIGITAL TRANSFORMATION IN HIGHER MEDICAL EDUCATION: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

P. Mihova^{1*}, A. Seizov², M. Suleva², M. Draganova², E. Mineva³

¹Department of Health Care and Social Work, New Bulgarian University, Sofia, Bulgaria

²Department of Health Care Management, Medical Ethics and Information Technologies, Faculty of Public Health, Medical University – Pleven, Bulgaria

³Department of Social Medicine and Health Management, Faculty of Public Health, Medical University – Pleven, Bulgaria

ABSTRACT

OBJECTIVE: This study explores the effectiveness and adoption of hybrid learning models as part of digital transformation in higher medical education. The focus is on the students of Health Care Management at the Faculty of Public Health, Medical University - Pleven, in the context of the Bulgarian regulatory and technological framework. **METHODS:** The questionnaire contained 17 closed-ended questions assessing satisfaction, preferences, perceived strengths and weaknesses, as well as self-rated outcomes. Data were analyzed using descriptive statistics and chi-square tests. **RESULTS:** 61.9% of students expressed full support for the hybrid model. Key advantages were time flexibility (72.6%) and improved IT skills (66.1%), while key disadvantages were limited communication (58.3%) and poor feedback (50%). **CONCLUSIONS:** Hybrid learning proves to be a suitable and effective approach for postgraduate healthcare education. In the Bulgarian context, its broader application remains limited due to the absence of clear standards for online learning in medical fields and the clinical nature of core specialties. Further regulatory clarity, pedagogical refinement, and investment in digital infrastructure are essential for the responsible and sustainable integration of hybrid models.

Keywords: digital transformation, higher medical education, hybrid learning, student satisfaction, online learning

INTRODUCTION

The digital transformation of higher education is no longer an optional innovation, but a structural imperative - especially in the field of specialized and profiled training in medical and health professions. Driven by rapid technological advances, changing learner expectations and the changes caused by the COVID-19 pandemic, digital education models have accelerated in medical universities around the world. This transformation is redefining how clinical competencies are taught, how students interact with content, and how institutions conceptualize access and flexibility in learning.

As (4) argues, the rapid digitalization of higher education requires a redefinition of pedagogical models across disciplines - including those in health and medicine. His conceptualization of "postpedagogy" emphasizes the learner's ability to participate, curiosity-based learning, and interdisciplinary formats that can be adapted to the training of health professionals to promote reflective, autonomous, and ethically grounded practice. These pedagogical shifts support the development of critical soft skills necessary for contemporary healthcare environments, such as clinical reasoning, empathy, and collaborative problem solving.

Medical diagnosis has traditionally been based not only on information from patient records, but also on direct contact with the patient. In turn, medical education is based on face-to-face classes - lectures, practical exercises, work with

*Correspondence to: Polina Mihova, Department of Health Care and Social Work, New Bulgarian University, 21 Montevideo Blvd., 1618 Sofia, Bulgaria, Phone: +359 889 706 227, Email: pmihova@nbu.bg